

Список використаних джерел

1. Australian Curriculum Assessment and Reporting Authority. Curriculum Development Process paper v 1.0. – ACARA Copyright Administration. – Sydney, 2009. – 24 p.
2. Australian Curriculum Assessment and Reporting Authority. Curriculum Design Paper v1.0. – ACARA Copyright Administration. – Sydney, 2009 – 26 p.
3. Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority. Statement from Professor Barry McGaw AO, Chair of ACARA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.acara.edu.au>.
4. Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority. The Australian Curriculum. Version 4.2. – ACARA, 2013. – 527 p.
5. Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority. The F-10 Achievement Standards Validation Report. – ACARA : Copyright Administration, 2011. – 102 p.
6. Australian Government: Attorney-General's Department. Disability Discrimination Act 1992. – Commonwealth of Australia, 1992. – 61 p.
7. Australian Government: Attorney-General's Department. Disability Standards for Education 2005. – Commonwealth of Australia, 2006. – 40 p.
8. Bull G. Reading and writing in a multimodal world / Geoff Bull, Michele Anstey. – Education Services Australia, 2010. – 176 p.
9. Freebody. P. Knowledge about language, literacy and literature in the teaching and learning of English / A. Simpson, S. White, P. Freebody, & B. Comber, (Eds.). – Language, Literacy and Literature. – Melbourne : Oxford University Press, 2013. – 176 p.
10. MCEETYA. Melbourne Declaration on Educational Goals for Young Australians. – Melbourne : Ministerial Council on Education, Employment, Training and Youth Affairs, 2008. – 20 p.
11. National Curriculum Board. Shape of the Australian Curriculum: English. – Commonwealth of Australia, 2009. – 16 p.

The paper deals with the issues of the Australian government actions concerning to the National curriculum development in eight learning areas for secondary schools in Australia. The main peculiarities of the English curriculum formation and realization are determined. The basic strands and sub-strands of modernized curriculum in English is characterized.

Key words. National curriculum, curriculum in English, curriculum strands, curriculum sub-strands.

УДК 373.2.016:811

Каньоса П. С.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДРУЧНИКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті звертається увага на проблему підготовки вчителя початкової школи щодо здійснення ним навчально-виховного процесу засобами підручника з української мови. Автор зосереджується на значенні рідної мови в житті людини в усіх сферах діяльності. Від рівня мовної та мовленнєвої підготовки вчителя залежить рівень мовленнєвої компетенції майбутніх поколінь.

Ключові слова: українська мова, рідна мова, мовлення, вчитель, компетентність, мовленнєва культура, професійне мовлення, професійна діяльність.

На сучасному етапі реформування освіти, її розвитку в значній мірі посилюється увага до мовної освіти, потреби формування особистості, яка б відзначалася свідомим ставленням

до рідної мови, мовленнєвою активністю на всіх етапах оволодіння мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу, високою культурою спілкування в різних життєвих ситуаціях. Найголовнішою освітньою метою і завданням є різнобічний особистісний і мовленнєвий розвиток дитини.

Відомо, що найважливішою складовою людської культури є мова. Загально визнаними є твердження, що культурні процеси впливають на мову, а мова, у свою чергу, впливає на формування і розвиток культури будь-якого суспільства. Ґрунтовне оволодіння мовою неможливе без засвоєння культури народу – носія мови [10 ; 14].

Мова є засобом і матеріалом для формування і становлення особистості людини, її інтелекту, волі, почуттів і формою буття, що віддзеркалює безперервний процес пізнання світу, його освоєння людиною.

Саме мова є головним знаряддям у досягненні поставленої мети. Значенню мови в суспільному розвитку приділялася й приділяється особлива увага відомих учених, письменників, поетів. Так, відомий мовознавець П. Житецький називає мову "вільним органом духу, доля якої залежить від самого народу.

"Мова народу – це найбільший національний скарб, і ми всі маємо його оберігати, в тому числі й авторитетними державними заходами....", – зазначав О. Гончар [10, с. 8].

К. Паустовський наголошував, що "людина, байдужа до рідної мови, – дикун. Вона шкідлива своєю суттю, бо її байдужість до мови пояснюється цілковитою байдужістю цієї людини до минулого, сучасного і майбутнього свого народу" [10, с. 8]. Не можна також не згадати відомі слова Максима Рильського: "Слово – наша зброя, якою ми служимо народові, що нас породив, вигодував і виховав. Мова – втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, вивчаймо її, розвиваймо її! Борімося за красу мови, за доступність мови, за багатство мови – чудотворного знаряддя..." [10, с. 163].

У роки незалежності нашої держави значна увага приділяється розвитку української мови та інших мов народів України. Досліджуються різні аспекти функціонування української мови, її роль у суспільстві (незважаючи на ті прикрі події, що в результаті прийняття ганебного „Закону...” (Колесніченка, Ківалова) спонукали „парад прийнятих рішень місцевого самоврядування про регіональні мови в Україні”). Упродовж останніх десятиліть проблема розвитку української мови, її ролі в житті суспільства в полі зору дослідників мовознавців, лінгводидактів, психолінгвістів (С. Абрамович, С. Єрмоленко, М. Жинкін, М. Івченко, А. Коваль, М. Степаненко та ін.) [7; 8]. Разом з тим особлива увага в дослідженнях приділяється формуванню культури мовлення особистості.

Термін „культура мовлення” широко використовують у своїх працях І. Білодід, В.Виноградов, М. Жовтобрюх, А. Коваль, Т. Панько та інші. Зокрема, В. Виноградов зазначав, що поняття „культура мови” і „культура мовлення” мають бути усвідомлені у двох різних планах” [7; с. 6], наголошуючи при цьому, що „...наука про культуру мови і культуру мовлення являє собою теоретичну і практичну дисципліну” [7; 8;10].

Мова та культура є невід’ємними складовими духовного життя кожної людини. Беззаперечною є істина, що низька культура мови виразно засвідчує загальну бездуховність особи. На жаль, мовна неграмотність, невміння написати елементарний текст, підготувати виступ не сприймаються як недолік будь-якої особи, а тим більше вчителя. Завдяки мові людина не лише спілкується, а й орієнтується у величезному потоці інформації. Від мовного рівня особистості залежить і її професійний рівень.

„Мовна індивідуальність, – зазначав О.Потебня, – виділяє особистість, і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства” [13, с. 98]. Отже, освіта, спрямована на інтелектуальне зростання, творчий пошук, розвиток духовних прагнень особистості, має поєднуватися із внутрішньою потребою інтенсивно вивчати державну мову, оволодівати лексикою, усіма її виражальними засобами.

Саме від педагога-професіонала, від його знань і зусиль залежить майбутнє людської цивілізації. Професія педагога – одна з найважливіших у сучасному світі. Педагог-професіонал – це єдина людина (крім батьків), яка більшу частину свого часу займається вихованням і навчанням дітей, своє здоров'я і „серце віддає дітям”. Якщо процес навчання дітей учителем завершиться, то неминуче наступить криза. Наступні покоління через відсутність конкретних знань не зможуть підтримувати культурний, економічний і соціальний прогрес.

Основним завданням вищого навчального закладу є спрямованість навчально-виховного процесу на формування і розвиток особистості майбутнього фахівця. Педагогічний потенціал майбутнього вчителя повністю зможе виявитися в професійній діяльності. Відповідно, навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі, орієнтований на розв'язання таких завдань як фахова підготовка майбутнього вчителя і насамперед – початкової школи, розвиток його комунікативних умінь, педагогічної культури тощо. Професійний обов'язок вчителя початкових класів (та й педагога будь-якого фаху), крім виконання навчально-виховних завдань, вимагає досконалого знання норм сучасної української літературної мови, її лексики, стилістики, наявності умінь грамотно, точно та лаконічно висловлювати думку, тобто володіти всіма необхідними знаннями, уміннями та навичками, притаманними високоосвіченій людині [11].

Добре, красиво розмовляє тільки людина, яка засвоїла, крім норм літературної мови, велику кількість образних її засобів, зокрема засобів художньої виразності, бо тільки оволодіння ними може зробити правильну мову влучною, багатую, красивою... [8, с. 71]

Формування мовної особистості передбачає розвиток її мислення, інтелекту, мовленнєвої пам'яті, мовного чуття. Уваги до використання мовних одиниць у мовленні з метою передачі певного змісту, розвиток вміння наслідувати традиції використання мовних одиниць у мовленні, відчувати, як моделюється за допомогою мови внутрішній світ людини, як людина виражає свою оцінку дійсності; розвиток здібності користуватися мовленнєвим апаратом, розуміти лексичні та граматичні мовні значення, їх виразні відтінки. Особливістю української мови як навчального предмета в середній і вищій школах є те, що він спрямований на оволодіння учнями і студентами мовленням, тісно пов'язане з розвитком особистості в цілому, зазначає С.Єрмоленко [7].

На жаль, у процесі, так званого „удосконалення” навчальних планів підготовки фахівців для початкової школи у вищому навчальному закладі, кількість годин на вивчення сучасної української мови постійно зменшується. Якщо за навчальними планами 2003 року на вивчення курсу сучасної української мови відводилося 594 год. (432 аудиторних; 162 –на самостійне опрацювання), то відповідно 2006 – 432 год., 2008 – 324 год., а 2013 – 216 год. (102 год. аудиторних – 47%, а 114 год. на самостійне опрацювання). Від загальної кількості годин, що відводяться на нормативні навчальні дисципліни у навчальних планах (6 246 год.), лише 3,2% – на вивчення курсу сучасної української мови.

Як бачимо, у вітчизняних вищих навчальних закладах освіти – на відміну від європейських вузів Німеччини, Франції, Італії, де мовній підготовці відводиться до 55 % усього часу навчання – спостерігається значне відставання практики формування культури професійного мовлення від вимог сучасного суспільства. Причиною цього, на наш погляд, є те, що немає загальнодержавного підходу до формування планів, суб'єктивізм у їх формуванні, нерозробленість теоретичних і методичних засад мовної підготовки фахівців.

Незважаючи на таке зменшення годин, програма з сучасної української мови не може бути скорочена. Адже, щоб успішно навчати молодших школярів, майбутній учитель має опанувати всіма розділами мови. У новій навчальній Програмі для 1-4 класів [11, с. 10] наголошується, що „курс української мови – важливий складник загального змісту початкової освіти, оскільки мова є не тільки окремим навчальним предметом, а й основним засобом опанування всіх інших шкільних дисциплін”. За програмою відводиться чимало часу для

опанування молодшими школярами мовленнєвою, мовною, соціокультурною та діяльнісною лініями [11, с. 10].

Комунікативний підхід до навчання української мови в початкових класах, як відомо, став домінуючим у сучасній методиці і практиці шкільного навчання, що насамперед передбачає засвоєння її безпосередньо через спілкування. Отже, основна увага вчителя має зосереджуватися на мовленнєвій діяльності учнів на уроці. Зрозуміло, що для вмілого формування мовно-мовленнєвих умінь і навичок в учнів необхідно майбутньому фахівцеві ґрунтовно засвоїти мовний матеріал, передбачений навчальною програмою вищого навчального закладу.

Автори підручників з української мови для 1-2 класів [1; 6] звертають особливу увагу на впровадження у навчальний процес текстоцентричних технологій, що сприятимуть:

- засвоєнню мовних і мовленнєвих знань;
- формуванню мовленнєвих здібностей;
- використанню інтонації як риторико-мелодійних особливостей мовлення (логічний наголос, пауза, темп, мелодика, тембр голосу).
- формуванню та розвитку діалогічних і монологічних висловлювань;
- відтворенню чужих і створенню власних висловлювань;
- активізації пізнавальної діяльності учнів;
- формуванню уміння висловлювати власні думки і переконання;
- розвитку емоційної й естетичної чуттєвості учня;
- вихованню духовно-моральних якостей, любові до мистецтва образного слова [6].

Зважаючи на вимоги нової програми, а також завдання підручників з української мови, читання, природознавства, майбутній учитель початкових класів має глибоко засвоїти граматичну систему рідної мови, її виражальні особливості, набути умінь, що сприятимуть формуванню комунікативних умінь у молодших школярів.

Учитель початкової школи зможе досягти поставленої мети за умови, якщо він володіє граматичною системою мови та має високий рівень мовленнєвої майстерності. Як зазначав Іван Огієнко, “студентство вищих шкіл – то найкращий цвіт нації, то найміцніший її ґрунт, на якому вона зростає...кожний студент вищої школи, якого б фаху він не навчався, мусить добре знати найперше свою соборну літературну мову й вимову, свій соборний правопис” [12, с. 47].

Водночас практика свідчить, що в сучасних умовах дати високий рівень мовної й мовленнєвої (комунікативної) підготовки майбутнім фахівцям складно (слабка шкільна підготовка вступників; широке вживання у мовленні діалектизмів, суржику; мала кількість годин відводиться у навчальних планах).

Для розвитку особистості особливе значення має володіння “живим словом”. Учитель початкової школи має розвивати природні задатки дітей, формувати навички та вміння усного мовлення, працювати над збагаченням їх словника, щоб забезпечити широкі комунікативні можливості вихованців.

Саме підручник “Українська мова” є основним дидактичним засобом реалізації державної навчальної програми, спрямований на формування мотивації вивчення мови, уміння вчитися, мовно-мовленнєвої компетентності учнів. У підручнику [6] введено рубрику “Спілкуймося красно”, що значно підсилює мовленнєву і соціокультурну змістову лінію, сприяє засвоєнню “правил етикетної поведінки під час спілкування, вживанню формул мовленнєвого етикету” [11, с. 37]. Постійною роботою, що забезпечує розвиток культури мовлення впродовж навчального року, є робота зі словниковими словами програми. Зміст рубрики “Запам’ятайте”, різноманітні висновки, є пропедевтичними до засвоєння академічних правил. З метою засвоєння лексичного багатства мови, введено рубрику “Тлумачний словник”. Логотип із зображенням словничка, на якому написана відповідна перша буква слова, подає лексичне значення цього слова, а також переслідує пропедевтичну мету набуття умінь роботи із словниками [6].

Крім того, учитель має можливість ефективно використовувати навчальний зміст підручників не лише з української мови, але й з природознавства, читання (літературного читання) з метою розвитку мовлення, збагачення словникового складу, формування комунікативних умінь і навичок молодших школярів. Ілюстративний матеріал підручника "Природознавство" (світлина та репродукції картин відомих художників) – за вмілого використання його вчителем – є важливим засобом розвитку та збагачення мовлення учнів початкових класів. Ілюстрації, розміщені в підручниках, не тільки до уроків зв'язного мовлення, а й до інших тем, виразні, сучасні, реалістичні іноді казкові, достатньої інтенсивності кольорів, носять виховний і розвивальний характер.

Особливу роль у навчанні української мови, розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності автори нових підручників відводять використанню текстоцентричних технологій. На всіх уроках учитель має забезпечувати єдиний процес сприймання і розуміння тексту, і на його основі формування мовних і мовленнєвих умінь, а тому роботу над текстом слід здійснювати у процесі слухання-розуміння (усвідомлення), аудіювання, говоріння, читання, писемного відтворення [2; 6].

Отже, опанування студентами фактичним граматичним матеріалом з української мови, вивчення навчально-виховного наповнення підручників для початкової школи сприятиме ґрунтовній підготовці майбутнього вчителя до роботи в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Вашуленко, М. С. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням українською мовою / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. – К. : 2012. – 160 с. : іл.
2. Варзацька Л.О. Навчання мови та мовлення на основі тексту: Посібник для вчителів. – К.: 1986. – 104 с.
3. Грущинська І.В. Природознавство: підруч. для 1 кл. / І.В. Грущинська. – К. : 2012. – 144 с. : іл.
4. Грущинська І.В. Природознавство: підруч. для 2 кл. / І.В. Грущинська. – К.: 2012. – 160 с. : іл.
5. Закон УРСР про мови в українській РСР // Українська мова і література в школі. – 1990. - № 5. – С. 3-5.
6. Захарійчук, М. Д. Українська мова : підруч. для 2 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навчанням укр. мовою / М. Д. Захарійчук. – К. : 2012. – 176 с. : іл.
7. Єрмоленко С. Я. Культура мови і сучасний лінгвокультурологічний дискурс // Наук. записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія Мовознавство. – 2004. – С. 3-8.
8. Коваль А. Культура української мови. – К. : 1964, С. 71.
9. Конституція України / Стаття 10. – К. : 1996. – 52 с.
10. Мова – народ. Висловлювання про мову та її значення в житті народу / Упоряд. Олекса Тихий. – К. : 2007. – 416 с.
11. Навчальні програми для загальноосвітніх навч. Закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи. — К. : 2012 — 392 с..
12. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки: Рідномовний катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства. – Факс.вид. – К.: 1994. – 72 с.
13. Потєбня О. Мова. Національність. Денаціоналізація: статті і фрагменти / О. Потєбня; упоряд. і вступ. ст. Ю. Шевельова. – Нью-Йорк : 1992. – 156 с.
14. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори . Т.І. – К. – 1983. – 488с.; Т.ІІ. – К. – 1983. – 359 с.

The article draws attention to the problem of training elementary school teacher on the exercise of the educational process by the textbook on Ukrainian language. The author focuses on the importance of native language in human life in all areas. The level of verbal competence of future generations depends on the level of language and speech teacher training.

Key words: *Ukrainian language, native language, speech, teacher competence, language culture, professional broadcasting, professional activity.*